

5a) Literatura doby pobělohorské, Jan Ámos Komenský

Od 20 let 17. století do 70. let 18. století. Následky porážky na Bílé hoře byly pro celý národ osudné. Byly popraveni účastníci stavovského odboje, zabaven jejich majetek. Po vydání obnoveného zřízení zemského odchází do emigrace podstatná část vzdělanců. Literatura se tak rozdělila na dvě větve: exulantskou a domácí. V zemi dochází k postupné rekatolizaci a germanizaci. Škody na slovesné kultuře způsobila také 30letá válka. Dochází k hospodářskému zbláznění země.

a) Domácí literatura

úpadek literatury lze pozorovat až od první třetiny 18. století. Literární tvorba byla téměř jednostranně náboženská s barokními prvky (úvahy o smrti, záliba v kontrastech...)
Vznikají životopisy svatých, postily, náboženské rozjímání

Adam Václav Michna z Otradovic (1600-1676) - skladatel a varhaník
Loutna česká – sbírka duchovních písní

Bohuslav Balbín (1621-1688) – vlastenec, jezuita
Rozprava na obranu jazyka slovanského, zvláště pak českého – latinský spis, v díle obhajuje právo národa na vlastní jazyk a kritizuje odnárodňující se šlechtu.

Bedřich Bridel (1619-1680) - jezuita a misionář, zemřel při ošetřování nakažených morem, profesor poetiky a rétoriky, překladatel
Co bůh? Člověk? – náboženská lyrika, hojně využívá antonym

Českému jazyku chybějí vzory dokonalé češtiny. Stávalo se mnohdy objetí jazykových brusičů tzv. „puristů“
Snahy očistit se nazývají purismus. Rozvíjí se literatura pololidová, Písmácké paměti, kramářské písně.
Bohatě se rozvíjí ústní lidová slovesnost.

b) Exulantská literatura

Pavel Stránský
O státě českém – latinský spis

Pavel Skála ze Zhoře
Historie církevní – dějiny nekatolických církví

Jan Ámos Komenský (1592-1670) – pedagog, spisovatel, poslední biskup Jednoty bratrské. Narodil se v Nivnici u Uherského Brodu. Studoval na bratrských školách v Přerově a ve Strážnici. Vzdělání zakončil v Německu. Po svém návratu začal vyučovat a působit jako kněz Jednoty bratrské. Pobělohorské události ho přinutily se ukrývat (panství Jana z Žerotína) odchod 1627 do polského Lešna v době kdy vzrostlo pronásledování katolíků. Od té doby začíná jeho pouť po Evropě. Povinnosti biskupa Jednoty bratrské, existenční starosti. Polsko, Německo, Anglie, Uhry, Švédsko, Holandsko a zemřel v Amsterdamu

Dílo nábožensko-filozofické

Labyrint světa a ráj srdce – alegorická skladba znázorňující básníkovu pouť světem. Svět je zobrazen jako město mající bránu východní (zrození) a západní (smrt) Městu vládne královna Moudrost.
Hlubina bezpečnosti – spis zobrazující svět jako kolo jehož střed je bůh
Kšaft umírající matky Jednoty bratrské – dílo ve kterém se loučí s milovaným národem

Pedagogické práce

Velká didaktika – vyložil v ní všeobecné zásady vyučování a výchovy. Má být umožněno stejné vzdělání chlapcům i dívkám, vyučování má být založeno na přímé zkušenosti a smyslovém vnímání, náročnost musí být adekvátní věku, vyučování rozdělil po šesti letech (mateřská škola, základní škola, gymnázium, universita)
Svět v obrazech (orbis pictus) – pomůcka k vyučování cizích jazyků pomocí obrázků
Brána jazyků otevřena – učebnice latiny s věcně a systematicky uspořádaným obsahem
Informatorium školy mateřské – návod rodičům k výchově dětí v době předškolní

Komenský je zakladatelem školství, svým dílem se snaží o dorozumění mezi národy. Bojoval také za světový mír.